

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԻԱՅ

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶՄԻՌՆԻԱՅ ԸՆԴԵՐԹ 11 ՅՈՒՆԻՍ 1866

ԹԻՒ 781

ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԶՄԻՌՆԻԱՅ 11 ՅՈՒՆԻՍ

Փարիզի մէջ գումարուելու գեղարարական օրացիւրը, որ ներկայ պիտի գտնուէին չէղոք երեք մեծ տէրութիւնք ինչպէս նաեւ պատերազմի պատրաստ եղող տէրութիւնք երեսփոխանները ի կարողութիւն վէճի ներքեւ գտնուած ծանր խնդրոց, դժբաղդաբար չյաջողեցաւ և չկրցաւ գումարուիլ. հետեւեալ պատերազմը գրեթէ հրատարակուած է:

Փարիզի Մոնիթօր արուեստագիտական օրացիւրը կըսէ թէ, Մոնիթօր և Ռուսիան խորհրդանք թէ Մոսկովոյ յառաջ գրած պայմաններուն պատճառաւ գեղարարական օրացիւրը պիտի չկրնար գործնական օգուտ մը ընել. հետեւեալ Վաղդիլոյ կայսերական կառավարութիւնն ևս պարտաւորեցաւ այս պատգովութիւնը ընդունիլ և առայժմ թող տուաւ զյոյրը զոր ունէր գեղարարական օրացիւրը վերայ:

Գերպատանոցիւնը գումարուելու ետ մնալով, Բրուսիլոյ զօրքը փութացան Հոլանդիոյ դքսութեան մէջ մտնել, որ մինչև ցայսօր Մոսկովայոց ձեռքն էր: Ըստիւք առանց դէմ դնելու և առանց պատե՛րազմի լուծելու ետ քաջուեցան, վասնզի Մոսկովայի Միլի-վիկ-Հոլանդիոյ դքսութեանց վերայ ունեցած իրաւունքը անցնելու երկուստեան ազգային ժողովոյն թող տուաւ. ուստի այս կերպիւ գերմանական դաշնակցութեան բոլոր տէրութեանցը կը վերաբերի դէմ կենալ Բրուսիլոյ այս յորձանքին:

Լաբուլիոյ լրագրի մը մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կը կարգաւորէ.

«Մանկանքս իրականութեանց վերջին թիւերն ևս վերջապէս կարեցան: Բրուսիլայի Հոլանդիոյ դքսութեան մէջ մտնել և Մոսկովայի այս ընթացքին դէմ ընդդէմ լուծելու անցնելու մեծ ետ քաջուեցան: Բրուսիլայ այս կերպիւ թըշնամութեան դժբաղդ և միայն Մոսկովայի դէմ նշլել բոլոր Գերմանիոյ դէմ, առ որ Մոսկովան անցնելու թող տուաւ Լաբուլիոյ դքսութեանց վերայ»:

ԶԱՆՈՒՄ ԵՒ ԽՈՐՀԱՆԴԱՆՈՒՄ

Վարացոյի Հաւասիս անուն կոստանդնուպոլսոյ տաճկաբարբառ օրագրի (1865, 264 համար) Էջմիածնայ միաբանից դէմ գրուած ամբաստանութեանց պատասխանի:

(Դարուակաւորիւն և վերջ: (1)

Սորա նման սուտ է վերը գրածն էլ թէ «միտքը մեծ տարակուսանայ ահագոյն մէջ, հարկը չէր կրնար գտնուիլ այն ծանր պատմական և սոցիալական ազդեցութիւնք: Սրբաբան միտքը վրդովեցաւ գլխաւոր իշխանութեան հարցմանը պատասխանելու, ոչ նորա համար, թէ ինքը պատասխանատուութեան տակ կը մտար, այլ կաթուղի կրօնական պատիւը պահելով, տարակուսանայ մէջ ընկաւ. վասնզի միտքի պատասխանելով բանի համար մանրին համաձայն՝ նոյն իսկ կաթուղիկոսը անշուշտ պիտի յանդուր գտնուէր միաբանից բողոքանայող յառաջ: Ի՞նչ էր ուրեմն կաթուղիկոսի անդոյշ ստանալը, եթէ ոչ ստիպել գտնուիլ իր համայնքին գրեթէ Այս էլ կանոնադրութեան մէջ տեսնական տեղի ունէր, որ օրինակ կ'ազդարարէ:

Իր ստոյթները թող մանաւանդ այսուհետեւ հրաշք տեղ գնէ պարսկական Պէլիկոնը. և զորմանայ իր խաբարէական վրայ, թէ ինչպէս այս ամեն ճշմարտութիւնները ծածկելու բոլորովին, իր հերքումները ստոյթներէ լցրել աշխարհք խաբարէ: Եւ թէ թէ ամեն իշխանութեան վերին շրջանակներն ենք» իրեն համար Աստուած կայ

(1) Տես լրագրոյս 779—780 թիւերը:

ուրեցած իւր իրաւունքը: Եւ մտնելով թէ ինչ պիտի որոշէ Փրանքֆորթի գերմանական ազգային ժողովը: Եւտարակոյս պիտի հրաւիրէ զԲրուսիլայի ներքը որ Հոլանդիոյն էլ են. ապա թէ ոչ, պատե՛րազմ պիտի հրատարակէ անոնց դէմ: Փրանքֆորթի ազգային խորհրդանոցին սովորական ծանրաբայլ ընթացքին նայելով՝ դուրսէ թշնամութեան գործոց միտքը տակաւին շարք մը կամ աւելի ուշանայ, սակայն պատե՛րազմը յետոյ այսօրիկ երկնայութեան ներքեւ չկրնար մնալ:

Հատկաւ կը կարծեն թէ Մոսկովոյ կառավարութեան այս վերջին օրերս ցոյց տուած թույլ ընթացքը մեծ կապակցութիւն ունի ծածուկ բանախօսութեանց հետ. վասնզի կը զրուցուի թէ Մոսկովան Ռուսիոյ կառավարութեան հետ դաշնակցութիւն ընելու վերայ է. որուն հիմունքը՝ Միլիթանդի կայսերական օրացիւրը միտքն է Վերթմանիկի թաղանթին լծակիցը անցնելու երկուստեան ծածուկաւ գրաւ: Եւ թէ լրագրաց գրուած ինչ հաւատ ընծայելու ըլլալով, Ռուսիան ոչ միայն իր հաւանութիւնը տուած է Մոսկովոյ յառաջ գրած պայմանացը վասն գումարման գեղարարական օրացիւրը, այլ և խոստացած է 500,000 հոգիէ բաղկացող զօրաբանակ մը Մոսկովոյ օգնութեանը յաղթելու հարկը պահանջելու ժամանակը: Եւ նոյն օր այս կարծեցեալ դաշնակցութիւնը կուրեն հաստատել, պատճառ կը բերեն թէ Միլիթանդի կայսրը պարտաւորեցաւ այս բանը ընելու, կարծելով թէ չըլլայ որ Փարիզի գեղարարական օրացիւրը մէջ լաբուլիոյ դժբաղդը ևս հաղթանակութիւն ու քննութիւն ըլլայ:

Թեպէտեւ Վերթմանիկի զինուոր լրագրները մեծ նշանակութիւն մը չեն ընծայեր այս տարածեալ համբաւներուն, սակայն անապաղ կարգի բան մը չէ որ, ի պատճառս Լաբուլիոյ քաղաքական ծանր շփոթութեանց, Ռուսիան և Մոսկովան իրարու մօտեան արեւելեան քաղաքներէ իրենց փոխադարձ օգտիցը համար, այսու ամենայնիւ, այս բարեկամական ընթացքին և դաշնակցութեան մէջ ընդարձակ ասպարէզ

կըլլէ, մեծապէս կը խնայուի: Սակայն Վերթմանիկի կրթագրութիւնը կըլլէ ստատանայի տեղ իր այս ամեն ստատանայական խաբարէ վերջինով, մեծ անգիտակցութեամբ վերջ տալով: Եւ սուսն ինչպէս ստատանայէ է: Եւ իր ամեն գործքերը զօրքը ու թիւերը կը շարունակէ, թէ որոնց կըլլէ բարեբան ժամանակը կը յայտնէ ոչ անապաղ:

Մենք կաթուղիկոս ընտրելու յոյժաւորն ենք, որ ազգի գլխաւոր բանն է, մեր չափին վեր համարելով, պատասխան չենք տալ, զոր պարսկական Պէլիկոնը իրեն իր նախնային նպատակ կըլլէ վերջը. բայց նորա ինքնահար ստոյթները լրացնելու եւս ճշմարտութեան իրենք վրայ պայտէս խոցողութեամբ, մեր բարեպաշտ և ոգնավոր ազգին կը յանձնենք նորա անստատուած արար պարտութեանց դատաստանն էլ առաւելապէս կը թուղիկոսը թուղիկոսը մնալին. երբ Էջմիածնայ միաբանութիւնը ազգին կաթուղիկոսութիւնը մշտնջենաւոր ճանաչելով, ժամանակաւոր կաթուղիկոսի գործոց թիւերով հանդէս ելլալով համար էլ առանձին կը կարգուի տու ազգը բողոքից, և ոչ առ քաղաքական օրէնք. ուստի և միտքը օրէնքայ առաջին կաթուղիկոսը յանդէս ցոյց չտուելու համար՝ տարակուսեցաւ պատասխան տալու. այս հանգամանքին հետեւեալ կաթուղիկոսի թուղիկոսը՝ անաստուած մարդու միայն գործն է:

Էջմիածնայ միաբանութիւնը վաղուց էր լսել ազգի մէջ տարածուած այս սուտ համարը և կը համարէր թէ օտար ազգերէ յառաջացած նախանձու և թշնամութեան պատու կըլլին այն. բայց այժմ տեսնելով որ Էջմիածնայ շնորհք Էջմիածնայ խնայելու վայելող աստանդական թափառող խոհարարը իրեն թշնամի զմեզ

մը կայ, կըլլէ գերմանական լրագրի մը, զոր երկու կայսերական կառավարութիւնը չեն կրնար մէկօրուան մէջ անցնիլ: Միայն այժմեան պարագայի մէջ Մոսկովոյ և Ռուսիոյ միայն այս համաձայնութիւնն ևս չկրնար անշուշտ բան մը համարուիլ:

Վերթմանիկի գրուած մասնաւոր նամակ մը հետեւեալ կերպիւ կը բացատրէ զպայմանները՝ զորս Մոսկովան յառաջ գրած ծանուցանելով, թէ «մինչև որ նոյն պայմանները չընդունուին, ինքը չկրնար մասնակից ըլլալ առաջարկեալ գեղարարական օրացիւրը»:

Միայն պայմանները, կըսէ յիշեալ նամակը, կառավարեալ կը թողնուի չմեղմեցան, քանզի միայն տէրութեանց մէջ երկիրներ ու նահանգներ տեսնուելու և տալու դէպքերու չեն վերաբերել, այլ յետագայ երեք կէտերու մէջ կը ընդունուի:

Վերջին վերջին վերջին հարկաւոր կը համարի գերմանականութիւնը սրբազան Պապին երեսփոխանի մը այնպիսի գեղարարական օրացիւրը մը, որ խոստանալ օգտից վրայ քննութիւն պիտի ըլլայ. ըստոգում այս օգուտները հաւասար են թէ՛ Հոմարի կառավարութեանը և թէ՛ Ֆիլիպինոյի դաշնին:

Վերջին վերջին կը վերաբերի երկիրներու տեսնուելու և արուելու ի մէջ տէրութեանց, որոց երեսփոխանները ներկայ պիտի ըլլան՝ իրենց պատանդագործի:

Վերջին վերջին պայմանաւ, Մոսկովան կը փախաւ որ գեղարարական օրացիւրը մասնակից եղող տէրութիւնները ոչ միայն հոգ տանին յարգելու հաստատեալ դաշնագրութիւնները, այլ և միաբանին գնեն վերադառնալու ի դաշնագրութեան, որպիսի է Չուրիսի դաշնագրութիւնը զոր կտրել չէ մէկ կողմ ձգել այնինչ Լաբուլիոյ խաղաղութեան գործը մը համար տարբեր կը փնտռէ:

Հոմարի կառավարութեան երեսփոխանի մը ներկայութիւնը, վերաբարձ ի դաշնագրութեան Չուրիսի, և անփոփոխ պահպանութիւն այժմեան սահմանաց երկիրներուն վասն տէրութեանց ի խորհուրդ գումարելոց. ահա ասոնք են երեք կէտերը, զորս չէ զօր տէրութիւնները, և նախապէս Միլիթան և Ռուսի

կըլլան ստատուութիւն. վերջինը և իր ստորագրութիւնը ծածկել է ազգին. «Թշնամիք ամեն ընտանիք իւր»:

Լաբուլիոյ միտքն որ Էջմիածնին էլ երեսփոխան Սրբաբան պէս ստորական ազգային երեք օր միայն պատէ, և երեք օր միայն հարստիւր, և այնուհետեւ ոչ չինչ: Բայց ահա սորա խնամելը զմեզ ստորականը ամենակրօն կըլլանալ, տարիներով կը պահպանուի, և շատ անգամ կը փորձանաւորի գրամական օգնութիւնով ձեռնառն կըլլին. ուրեմն այսու Պէլիկոնին էլ այս ճանապարհով Էջմիածնայ խնամելը ամենակրօն վայելելն է, որ ընդառնալով իրեն կամ իր տիրանկողութիւնը զըլլալու հանգամանակ, խոհարարութեան պաշտօնին ստանալով, կ'աթուղիկոսը կը թուղիկոսը, եթէ ստոյթ է իր ստանդ, և իր այս ստատուած ընդդէմ յանդէսը զարարատիւն կըլլէ միաբանից վրայ, այն միաբանից օրոց և ոչ մէկ թէ՛ մեծ թէ՛ փոքր վեց տարուան մէջ մէկ օր, մէկ ժամ կաթուղիկոսի հետ միատեղ հայ անգամ կրնա չէ. մեր բարեպաշտ ազգն էլ ազգային օրագրաց էջերին մէջ տեղ տալու կենքէ պայտիս ստորին կարգի թափառականաց զարարատիւններին իր հոյ բարեպաշտութեան նախապէս համար:

Իսկ որ յետ այսօրիկ կըլլէ, թէ «անօգուտ ջանք է աշխատել օրինաւոր կաթուղիկոս ընտրելու. վասնզի վերին այժմեան օրէնքով (պատմութիւն) որ և է կաթուղիկոս... անկարելի բան է որ վերջը բարեկարգուի: Եթէ մեր Տաճկաստանի ազգային իրենց ձայնին ուժով, վր... պիտի կորուցանան այն վատ կանոնադրութիւնը հերքել, և նորա տեղ մեր եկեղեցոյ սահմանադրութեան համեմատ վանական և եկեղեցական կանոնադրութիւն

սիրոյ կառավարութիւնները , յայտնեցին թէ Նշրո-
պիոյ այժմեան վիճակին մէջ , չեն կրնար ընդունիլ
իրեն հիմունք դեպքանական բանախօսութեանց ։

Աւստրիոյ կայսեր հրամանագրով մի անձնական
աղատութեան վերաբերեալ օրինաց արամագրու-
թիւնները առժամանակ մի 'ի կախեալ անդորձագրելի
պիտի մնան ։ Ուստի արտեան վերաբերեալ թաղաւորու-
թեան մէջ , իսթրիայի և անոր շրջակայ քաղաքաց
մէջ , նմանապէս հարաւային Ղիբլիսի մէջ ։ Այս
արտաքին կարգի տնօրէնութեան պատճառը ծանր
վտանգներն են , կըսէ յիշեալ հրամանագրի բերը , որոնք
կըստական կայսերութեան հարաւային նահանգաց ։

Իսթրիոյ Աւստրիոյ կայսերական հրամանագրով
մի ' պատուէր արտեցաւ հիսթորիային քօրաբանակին
ընդհանուր զօրավարին , որպէսզի իւր իշխանութեան
ներքեւ գտնուած բերդապաշտ քաղաքաց մէջ ' անձնա-
կան աղատութեան վերաբերեալ օրէնքը 'ի դործ
չդնէ , և 'ի պահանջել հարկին ' եթէ արժան կը-
համարի , զինուորական դատարանաց առջեւ յաղար-
կէ գործադրեցին ։

Հունգարիոյ Ռէշթ մայրաքաղաքին բնակիչները
Աւստրիոյ կայսեր համար ամենախոնարհ յարգանաց
և հաւատարմութեան ուղերձ մի գրեցին , զոր յա-
տուել պատգամաւորութեամբ մի յանձնեցին ' Նորին
Վեհափառութեանը ։ Իսթրիայիս - Զոլմսթի կայսրը
բազում սիրով ընդունելով զյիշեալ պատգամաւո-
թիւնը զրուցեց , թէ այժմեան ծանր պարագայից մէջ
յորում գուցէ պիտի պարտաւորի զինու զօրութեամբ
պաշտպանել միապետութեան թաղին արժանաւորու-
թիւնը և օգուտները , մեծապէս հաճելի է իրեն ' և
ազդասիրական եղանակը իւր հաւատարմութեամբ
և ոչ սակաւ կըմտիթառուի իւր սիրտը ' տեսնելով
անոնց յօժարամտութիւնը 'ի մասին ամեն կերպ
զօհոյութեանց ։ Նորին Վեհափառութիւնը յաւել-
ցուց թէ Ռէշթ բնակչաց այս ուղերձը կընդունի
իրեն նոր ապացոյց մի Հունգարացոց փորձուած
հաւատարմութեանը և հայրենասիրութեանը ։

Իտալիոյ մէջ պատերազմական պատրաստութիւն-
ները օրըստօրէ ևս առաւել կընդարձակուին ։ Այ-
մաւոր զինուորաց 40 վաշտը անբաւական համարուե-
լով , կըսուի թէ մօտեւ 100 վաշտ կամաւոր
զինուոր ևս պիտի պատրաստուի , և այս կերպիւ
Իտալիոյ զինուորական հրամանատարութեան ներքեւ եղած
զօրաբանակը 50,000 հոգիէն աւելի պիտի ըլլայ ։

Իտալիոյ կառավարութիւնը նոր փոխադրութիւն մի
ընելու բանախօսութեանց մէջ կըդառնուի , որուն
գումարը 200 միլիոն ֆրանք պիտի ըլլայ կըսեն ։
Հարաւային Իտալիոյ կողմերը գումարուած բոլոր

զօրքերը (բաց 'ի 15 վաշտերէ) Պոլոնիա և Ռուսի-
ցա երթալու հրաման տրուեցաւ ։ Իտալիոյ նաւա-
տորմիդն ալ երեք նաւախուժի բաժնուելով , Նիքո-
նաւի նաւահանգիստը կըժողովուի ։

Գաղղիոյ կառավարութիւնն ևս ամենայն հանգա-
րութեամբ 'ի պատերազմ կըպատրաստուի ։ Այ-
նիկը կըսուի նաւատորմիդ անուանեալ նաւախուժը ,
որ Վէտոն ծովագետին հրամանատարութեան ներքեւ
կըդառնուի , անցեալ ամսոյ վերջերը ' Ռուսիէն ե-
լաւ դէպ 'ի մօտաւոր կղզիները երթալու ։ Հալոնի
գաւառին մէջ այս ամսի 100,000 հոգիէն աւելի
զինուորական կըմտիթիւն կընեն շարունակ , կըսուի
նաեւ թէ Գաղղիոյ տէրութիւնը կըխորհի 1000 մի-
լիոն ֆրանքի փոխադրութիւն մի ընելու ։

Վեհափառութեանը և Նորին Վեհափառութեանը
կայսրը գրուցեց թէ Աւստրիոյ դիւ-
պանին ' երբոր փարիզի դեսպանաժողովոյ ' նկատ-
մամբ իւր կառավարութեան յառաջ դրած պայման-
ները կըծանուցանէր ' Նորին Վեհափառութեան , թէ
թէ ուրիշ պատասխան չէր սպասէր Աւստրիայէն ։

Առաւել հոգեւոր մի կողմէս անուն լրագրոյն
մէջ հետեւեալ տեղեկութիւնները կըկարգաւք ։

Պոլսոյ վարչապետ խնդրոյն համար փարիզի մէջ
գումարուած դեսպանաժողովոյ որոշումը Բարձրա-
գոյն Գուրը հասնելով , բարձրապատիւ Սեմ-Ե-
պարզոս Սէֆէմէտ Քիւշտի փաշան փութացաւ 'ի
խորհրդակցութիւն հրաւիրելու մեծ տէրութեանց
դեսպանները , որպէսզի անոնց հետ միաբանութեամբ
որոշուի օսմանեան կայսերական զօրաց Պոլսոյ վա-
րչապետի մէջ մանիլը , ինչպէս որ արդէն վճարած է
Փարիզի դեսպանաժողովը ։

Սեմ-Ե-Եպարզոս տեղեկութեանցը նայելով , մեծ
աւելութեանց երեսփոխանները ամենքն ալ դատա-
պարտեցին Վարդապետ Զօհրապէտի իշխանին յան-
դուցն ընթացքը , որ բոլորովին հակառակ է փա-
րիզի դեսպանաժողովոյ որոշմանցը , այսու ամենայ-
նիւ կայսերական զօրաց յիշեալ իշխանութեանց մէջ
մտնելուն վրայօք ' գալով , Գաղղիոյ , Իտալիոյ և
Ռուսիոյ դեսպանները խորհուրդ տուին կայսերա-
կան մեծապագ կառավարութեանը որ առայժմ ' իւր
այս դիտաւորութիւնը 'ի դործ չդնէ 'ի պատճառս
ժամանակիս ծանր պարագայից ։ Իսկ միւս տէրու-
թեանց երեսփոխանները ընդհակառակն յորդորեցին
զԲարձրագոյն Գուրը , որ իւր վեհապետական ի-
րաւունքը պաշտպանէ , խոստանալով թէ 'ի պահան-
ջել հարկին , իրենց տէրութիւնները պատրաստ են
օգնութիւն տալու օսմանեան կառավարութեանը ։

տակ Ներսէս կաթողիկոսը իր օրովը բովանդակ պատ-
րաստեց նոր կանոնադրութիւն , որ ազգի լուսթեանը
յանձնէր 'ի տեսելիս , բայց մահը վրայ հասաւ Սա-
թուկոս կաթողիկոսը ' ոչ այս ոչ փոքր ' ունէր ' և ոչ ' ազգի և
եկեղեցւոյ հոգւոր ' Տէրութիւնը առաջարկեց նրան ' էլ
կանոնադրութիւնը փոխելու , բայց նա փոխանակ ազգի
հոգեւորական ժողովոյ և ' աշխարհական քաղաքագէտ և
օրէնագէտ անձանց յանձնելու նոր կանոնադրութիւն չի-
նէ , իր հոգեւոր անուանի տեղում ' ծածուկ մէկ իմաստակ
կրիտաւորելի ձեռքով ու խելքով գրել տուաւ և ծածուկ
ուղարկեց ու գլուխ չդնաց ։ « Ուստի ողջամիտ ու լու-
սաւորեալ մասն » տաւ ' այնքանի մի խելագատակները
ապականութեամբ ու մոքերը պղտորութեամբ կրիտաւորեցին
են , որոնք ապականիչեցեց եղան Ուստատանի ազգայ-
նոց մէջ , խուլարար ու ամեն բարեկարգութեանց հա-
կատի ' ու ' մեղաւորը , եթէ նոցա խելքով ու տրա-
մաղութեամբ անձնական շահուց համար և ոչ վտան
ազգի բարեկարգութեան ծածուկ գրուած կանոնա-
դրութիւնն էլ տակաւին անյայտութեան մեջ կըմնայ ։
Բայց զկայսր թէ ' այժմեան օրէնքովը (պաւստէնի) ,
վարուեց մինչև հիմա Հայոց եկեղեցական վարչութիւնը
Ուստատանի մէջ , այլ ինչ է նորանից հետեւած ան-
բարեկարգութիւնը , կարող է ցոյց տալ Պէրլիմենը
որ վատ կանոնադրութիւն կըգրէ ու կանցնի , մենք նո-
րա հետեւորդ բարեկարգութեան արդիւնքը ցոյց տանք
'ի գիտութիւն մեր հեռաւոր ազգայնոց ։

Ինչ կորստական շարիչ չէր բացել ինքնիշխանու-
թիւնը Պարսից ժամանակին , երբ Էլմիսթան արքայ-
պարտի տակ կըհեծէր , Ուստայ բարեկամ տէրու-
թիւնը 10,000 մանէթ առատաձեւեց արժանայիշա-

« Բարձրագոյն Գուրը քաջ ճանաչելով իւր վե-
հապետական անվիճելի իրաւունքը այս գործոյն մէջ
կերեւի թէ միայն ունի հրաման տալ որպէսզի կայսե-
րական զօրքը մտնեն Պոլսոյ վարչապետի մէջ , և այս
մտքը շրջաբերական նամակներ յուղարկեց օտար
տէրութեանց քով եղած իւր դեսպաններուն , ծա-
նուցանելով անոնց թէ օսմանեան կառավարութիւնը
Պոլսոյ վարչապետի վերայ ունեցած իւր իրաւունքը
պիտի պաշտպանէ և հաստատուն պիտի պահէ ։

Միայն ' Գաղղիոյ նահանգաց մէջ գտնուած
կայսերական զօրաբանակը օրըստօրէ աւելնալու վե-
րայ է ։

Աւստրիոյ կայսրը հաճեցաւ Էդուարտի կայսերա-
կան կարգին մեծ խաչը շնորհելու Սէրպիայի Այ-
խալի իշխանին ։ Այժմեան քաղաքական պարագայից
մէջ , Ռուսիոյ քաղաքական հարկաւոր երկրի մը իշխանին
այս շքանշանին արուելը ' ըստ սովոր , մեծ նշանա-
կութիւն կընայ ունենալ , և կերպիւ մը կըցուցնէ
թէ Վեհափառութեանը արքունիքը բարեկամական տրամա-
դրութիւններ ունի հարաւային սկիւտներուն վրայ ։

Ուրիշ մեծագոյն նշանակութեան արժանի քանը
այն է , որ Աւստրիոյ կառավարութիւնը անցեալնե-
րը թող ' տուաւ որպէսզի իւր քաղաքէն անցնելով
Սերպիայ տանին հաշտարար նոր շինեալ հրացան-
ներ , զոր Սերպիայ կառավարութիւնը ծախու առած
էր Վեհափառութեանը մէջ ։

Իսթրիոյ զինուոր թաղերը , որ մինչև ցայսօր զի-
շերները կողով փառաւորապէս լուսաւորուած էին ,
ամսոյս չէն սկսեալ չեն լուսաւորուիր և անուր
մթութեան մէջ կըգտնուին ։ Կողի ընկերութեան
գործակալը , Լոնտոնէն նոյն ընկերութեան վար-
չութեան կողմէն ընդունած հրամանին համեմատ
և քանի մը օր յառաջ իւր հրաւարակած ծանուց-
ման համեմատ ' վերջոյ 353 լապտերները որոնցով
մինչև ցայսօր այս լուսաւորութիւնը կըլլար ։

Կաղի գործակալը իմաց տուաւ թէ լուսաւորութե-
զաղրեցներուն պատճառը այն է , որ ընկերութեան
ունեցած տոնելիքը անվճար կըմնայ , ուստի այն
թաղը որ կուզէ առաջուան պէս գարձեալ լուսա-
ւորուիլ , հարկ է որ նախ հին պարտքը վճարէ մինչև
30 Զեմիսի , ըստ նախկին գնահատութեան , և
երկրորդ ' կանխիկ ' հատուցանէ երեք ամսուան հա-
մար մինչև 30 Սեպտեմբերի , հաշուելով իւրաքան-
չիւր լապտերի համար տարին 8 1/2 լիւա ։

Իսթրիայ արժան է , որ քաղաքի մը կայ յանձնաժո-
ղով մի ' հատուտութեամբ , բաղիւստեալ ամեն ազգաց
երեսփոխաններէ , որ պիտի կարգադրէր կաղի-
տուրքին գինը և բաժանումը ։ Այս յանձնաժողովը

մը ' չինէր , որոյ կըմտաւ Ուստիոյ ազգայնոց ողջա-
միտ ' ու լուսաւորեալ մասը , այն ատեն կաթողիկոսու-
թիւնը օրինաւորութեան կերպովանք կանոն ։

Ստան կըպատմասխանեն , նախ ' եթէ պտրոն Պէրլի-
նեան իւր նկատած մեր վտանգի անբարեկարգութիւնը
այժմեան օրէնքի հետեւանքը կըհամարի զոր և « վատ
կանոնադրութիւն » կըլինէ , յանգամայն այն վատ կանո-
նադրութիւնը հեղինակող կաթողիկոսին է , որ այն-
պէս շարադրել տուաւ ու առաջարկեց տէրութեանը ։
Արդարեւ իրենց հեղինակող կաթողիկոսի սրբօր-
էր իբրեւ զլուս եկեղեցւոյ նախ իր եկեղեցւոյ սահմա-
նադրութեանը համեմատ օրէնք շարադրել տալը , այդ
մասին տէրութիւնը արդար է , և Հայոց եկեղեցւոյ օ-
րէնքը երբեք բռնաբարած չէ ։

Ներկորդ ' եթէ կըհամարի պտրոն Պէրլինեան թէ այն
« վատ կանոնադրութիւն » , տէրութիւնը ինքնին տուած
է Հայոց (Ուստատանի) եկեղեցւոյ կառավարութեան
համար , իր տգիտութեանը հաւատարմութեամբ չէ
մեր ազգը , վտանգի քանի ' քանիցս անգամ մեր ամենու-
ղորմած կայսրը առաջարկած է կաթողիկոսաց փոխիւ
այն կանոնադրութիւնը ժողովրդոց այժմեան վիճակի և
եկեղեցւոյ հանգամանայն համեմատ , և այնպէս առա-
ջարկել վտան հաստատութեան , ինչպէս յայտնի է Ու-
ստատանի ազգայնոց բարձրատեսիւն անձանց և ամե-
նայն հոգեւոր ու քաղաքական տոհմից ։ Տէրութիւնը
արդար է և օրէնքը սուրբ , վտանգի ' նախ առաջին շնո-
կաստանի ազգայնոց մէջ այս մասին խնդիր ծագած ժա-
մանակին , առաջարկեց կաթողիկոսաց յիշեալ կանո-
նադրութեան անհամաձայն յօդուածները փոխել և նոր
կանոնադրութիւն չինէր ու առաջարկել ' Արժանայիշա-

տակ Յովնանիս կաթողիկոսի միջնորդութեամբ , և
Հայոց եկեղեցւոյ բարոյք կառավարութեան համար ևս
ապագայ հոգեւոր իշխանութիւնը հաստատուն հիմանց վե-
րայ դրաւ , լուսաւորեալ Հայոց եկեղեցւոյ կարգա-
դրութիւնը հաստատեց ու սինթը բացաւ մշտնջենաւոր
կերպիւ բոլոր հոգեւոր արքեանց և եկեղեցական եկամը-
տից ուղիղ մատակարարութեան համար ։ Եկեղեցական
իշխանութիւնը չծանրաբեռնելու համար ևս նորա ատե-
նական ծախսը 'ի սկի ազգին արքունուտ կընուրէր առ-
րեկան մերձ 5000 մանէթ ' դրամ , որպէսզի Հայոց և
եկեղեցւոյ հոգեւոր իշխանութիւնը կարողանայ ազգային
եկեղեցիքը , վանքերն ու մկրտանութիւնը 'ի բարեկար-
գութեան պահել , և ընդհանուր հոգեւորականութեան
ուստը կըթել , լուսաւորել եկեղեցական կառավար-
արքեամբ և ժողովրդոց հոգեւոր տրուիք ։

Այս տէրութեան մէկ խնայել է մեր ազգին իր
մեծամեծ ու անցած զնայած վկայեալ երախտեաց և
բարեկարգութեանց վրայ , որով փրկեց մեր հայրենիքը
արեւմտ պատերազմի , և բերաւոր գոյաթափ եղած
Հայոց խղճալի գերդաստաններ ազատեց բռնաւոր իշ-
խանութիւնից ։ Հայոց բազմաթամանակեց զերութեան
երեսին անմարդարեան եղած Ստրատուր վերստին Հայ
զաթողիկոսով բարգաւաճեց ։ Ստրատուր որ իրենց խնա-
ջութիւն անգամ օտարի բռնութեան տակ արտաւորեց էին
խառնում , Ուստայ մարդասէր տէրութեան շնորհիւ
այսօր իրենց ազգութիւնը և եկեղեցին ապահովաբար
իրենց աստուածապաշտութեան հետ , իրենց ձեռքի վտա-
տակն էլ ազատ քաղաքաշինութեան են վայելում ։

Ինչ են ուզում այժմ պտրոն Պէրլինեանի ասացեալ
« Ուստիոյ ողջամիտ և լուսաւորեալ » քանի մի անհատ

